

Mladen Švab

Jugoslavenski leksikografski zavod Zagreb, Fankopanska 26

POSTIGNUĆA DRAGOVANA ŠEPIĆA U PROUČAVANJU DJELOVANJA FRANA SUPILA

UDK 92 ŠEPIĆ:92 SUPILO

Izlaganja sa znanstvenih skupova

Primljeno: 9. 5. 1989.

Dvostruka je zasluga D. Šepića za proučavanje svojevrsnoga povijesnog fenomena kakvi su ličnost i djelo Frana Supila. Kao prvo, Šepić se u nizu svojih studija koristio brojnim do tada nepoznatim arhivskim izvorima. Kao drugo, kroz Šepićeve radove provlače se struktivni podaci i napomene i o još za sada neotkrivenim memorandumima ili pismima. Sustavno istraživanje ili pak slučajni nalaz ugradit će ih u hrvatsku povijest kraja XIX. i prvih dvaju desetljeća XX. stoljeća. Autor smatra da Šepićevi radovi imaju još jednu vrijednosnu komponentu — odlikuje se širokim i jasnim pogledom na sva međunarodna zbivanja koja su u vezi s bogatim političkim djelovanjem F. Supila

Po nekoj sudbinskoj logici rješavanja južnoslavenskog pitanja tijekom prvoga svjetskog rata i s njim povezane cjelovitosti hrvatskih zemalja u sklopu jadranskog pitanja došlo je do povezivanja ova dva Hrvata s rubnih područja hrvatskog prostora.

Logika istraživačkog zadatka slavjenika gospodina akademika prof. dr. Dragovana Šepića u Jadranskom institutu u Zagrebu od 1953. dovela ga je do susreta s djelatnim Supilom, tada, nakon gotovo četiri desetljeća, još uvijek živim u sjećanjima ljudi koje je slavjenik imao priliku susresti na mjestima kroz koja se kretao u službi. Riječ je o zadatku koji je rezultirao dragocjenim plodom, knjigom »Italija, saveznici i jugoslavensko pitanje 1914—1918«, Zagreb 1970, koja je autoru

sljedeće godine donijela nagradu »Božidar Adžija«. Upravo ovih dana u osmom kolu biblioteke »Istra kroz stoljeća« izašlo je njezino ažurirano i dopunjeno drugo izdanje s naslovom »Sudbinske dileme rađanja Jugoslavije«, 1—3, Pula 1989.

Prvi rad u potpunosti posvećen Supilu, Šepić je objavio kao studiju »Supilo u emigraciji srpanj 1914 — lipanj 1915«, Jadranski zbornik I, 1956, 41—98, te je zatim kronološki u drugom dijelu produžio od lipnja 1915. do lipnja 1916, Jadranski zbornik III., 1958, 207—243. U godini objave drugog dijela studije o Supilu u emigraciji Šepić započinje objavljevati do tada teško pristupačnu ili neobjelodanjenju arhivsku građu o Supilu. Riječ je o izboru iz njegove korespondencije od odlaska u izbjeglištvo 1914.¹ pa je to i naslov Šepićeva rada »Iz korespondencije Frana Supila«, Arhivski vjesnik I., 1958, 251—290. Drugi dio pod istim naslovom također je objavljen u Arhivskom vjesniku, II., 1959, 337—368. Uz građu nastalu djelovanjem samog Supila Šepić je prvo objelodanio »Trumbićev Dnevnik«, Historijski pregled 1959, 2, 165—189, a zatim i svojevrsan tematski nastavak »Svjedočanstva suvremenika o radu Frana Supila 1914—1917«, Historijski pregled 1963, 3, 208—224, i 4, 303—321.

Iako o Supilu ima važnijih podataka i u Šepićevim radovima »Srpska vlada i počeci Jugoslavenskog odbora«, Historijski zbornik XIII, 1960, 1—45, i »Srpska vlada, Jugoslavenski odbor i pitanje kompromisne granice s Italijom«, Jugoslavenski historijski časopis 1963, 3, 37—55, oni neće biti uzeti u obzir jer bi to uzrokovalo ulaženje i u druge probleme kojima ovdje nije mjesto.

D. Šepić u knjizi — ovećoj studiji — »Supilo u emigraciji«, Zagreb 1961, unosi kao odgovarajuća poglavlja dvije spomenute studije o Supilu u emigraciji od 1914. do 1916, tj. do razlaza s Jugoslavenskim odborom. Preostala poglavlja kronološki pokrivaju Supilovo djelovanje u emigraciji do rujna 1917, tj. do njegove smrti. Dodana nova poglavlja izrađena su na istim načelima kao i prethodne studije, odnosno na temelju novootkrivene i prvi put upotrijebljene, dijelom neobjelodanjene arhivske građe.²

¹ Za ranije razdoblje vidi H. Hajdarhodžić — R. Arneri — H. Morović — M. Nemeč, *Korespondencija Frana Supila iz perioda 1891—1914*, Arhivski vjesnik VI, 1963, 7—229.

² U poglavlju pod naslovom *Prikaz važnijih bibliografskih radova o Supilu iz djela I. Petrinovića, Politička misao Frana Supila*, Split 1988. početkom 1989. 234, našla je mjesta i neprimjerena ocjena Šepićeve studije: »Bez sumnje, to je knjiga koja je, unatoč nekim manjim subjektivističkim pristupima u ocjeni Frana Supila, vrlo značajan prilog u bogatoj literaturi o njemu«. Jedino njezino objašnjenje može se naći u krivo shvaćenju i iz konteksta izvučenju rečenici, koja se našla nepotpisana na ovitku, a glasi: »Ipak, uprkos ovome subjektivnom akcentu, autor se drži metode objektivnog istraživanja historijske istine«. Prethodi joj objašnjenje da je autor tj. Šepić svakako fasciniran ličnošću o kojoj piše. Više o Petrinovićevoj knjizi na drugom mjestu.

¹⁶ E. Apih, *La genesi*, n. dj., 312.

Svakako najvažnija zbirka izvora za upoznavanje Supila kao djelatnika tijekom prvog svjetskog rata — što je gotovo bez izuzetka glavni predmet istraživanja Šepića o Supilu — jest djelo »Pisma i memorandumima Frana Supila (1914—1917)«, Beograd 1967, u izdanju SANU-a. Radi se o 133 dokumenta. Zbirka započinje Supilovim pismom Gini Lombrosso-Ferrero od 2. IX 1914, a završava također njegovim pismom istoj osobi od 22. VIII 1917.

Jedan od možda najvećih Supilovih diplomatskih uspjeha — otkrivanje pripremanja Londonskog ugovora 1915. kojim se znatni dijelovi istočne jadranske obale obećavaju Italiji za njezin ulazak u rat protiv Centralnih sila — inspirirao je Šepića na detaljnu obradbu, te nastaje rasprava »Pitanje tajnosti Londonskog ugovora od 1915«, Zbornik Historijskog instituta Slavonije 2, 1964, 85—105.

Još je jedna epizoda iz Supilova djelovanja potakla Šepića na posebnu obradbu pa tako nastaje omanji rad »Supilov prijedlog o osnivanju Hrvatskog odbora (u ožujku 1916)«, Dubrovnik 1968, 4, 106—116. Također 1968. pojavljuje se opsežna studija »Hrvatska u koncepcijama Frana Supila o ujedinjenju«, Forum 2—3, 343—381, za koju će se nakon dvije godine ustanoviti da je dio veće cjeline.

U godini 1970, godini obilježavanja 100. obljetnice rođenja Frana Supila, Šepić je objavio više priloga o njemu. Manje priloge ću samo spomenuti: »Borba Frana Supila za ujedinjenje i ravnopravnost jugoslavenskih naroda«, Dubrovački horizonti 5, 16—24«, »Fran Supilo i pitanje ujedinjenja (1914—1917)«, Kamov 8.9, 10—12, »Supilo i Talijani«, Dubrovnik 4, 76—88. Ovi prilozima nastali su na podlozi ranije objelodanjenih Šepićevih studija, rasprava i građe. Takvo obilježje posjeduje, ali samo djelomično, i rad »Frano Supilo u povodu godišnjice rođenja«, Časopis za suvremenu povijest 2, 213—228. To je prvi sažet, ali cjelovit prikaz djelovanja Frana Supila od školovanja pa do kraja života, sa svim mijenama, kako u domaćim uvjetima do 1914. tako i pod pritiskom međunarodnih činilaca do 1917. Tada izlazi i Šepićev najcjelovitiji rad o Supilu. To je omašna uvodna studija »Političke koncepcije Frana Supila«, 7—95, u: »Frano Supilo Politički spisi (članci/govori/pisma/memorandum)«, Zagreb 1970. Slijedi zbirka izvora koji su doduše preneseni iz zbirke građe već spomenutih u ovom saopćenju, uz izbor njegovih članaka od 1891. iz Crvene Hrvatske, Novog lista i Riečkog novog lista do 1914. Obilježje ove uvodne studije je cjelovit prikaz političkih Supilovih koncepcija koje kronološki prethode njegovu ratnom djelovanju, inače periodu na kojem je težište Šepićeva istraživačkog interesa za Frana Supila. U ocjeni ove uvodne studije mogu se suglasiti s riječima I. Petrinovića⁴ da je ovdje Šepić »prikazao Supila u realnom svjetlu«.

³ Druga polovica ove studije objelodanjena je u časopisu Forum 1968, 2—3., pod naslovom *Hrvatska u koncepcijama Frana Supila o ujedinjenju*.

⁴ *Politička misao Frana Supila*, Split 1988, 235.

U prvom izdanju Enciklopedije Jugoslavije sv. 8, Zagreb 1971, 217—219, nalazi se članak »Frano Supilo« potpisan od dvoje autora. Periodu od 1914. do 1917. autor je D. Šepić. Kako je o tome predviđen poseban rad, neću ulaziti u probleme tog teksta.

D. Šepić dao je svoj obol surađujući i u izdanju građe »R. W. Seton-Watson i Jugoslaveni — Korespondencija 1906—1941, I 1906—1918«, Zagreb 1976.

Spomen Supila nije izostao ni u Šepićevu radu »Hrvatska politika i pitanje jugoslavenskog ujedinjenja 1914—1918«, Društveni razvoj u Hrvatskoj od 16. do početka 20. stoljeća, Zagreb 1981, 373—416.

D. Šepić je možda najpregnantnije oslikao Frana Supila i njegova htijenja u zaključku prigodnog članka povodom stogodišnjice rođenja. Tada je napisao: »Politički rad Frana Supila i njegove političke koncepcije pokazuju da je bio liberalni građanski političar i da je na prvo mjesto stavljao borbu za nacionalno oslobođenje i ujedinjenje... U prvo vrijeme svoga političkog rada Supilo je bio zaokupljen prvenstveno obranom Hrvatsva i borbom za ujedinjenje svih hrvatskih i ostalih jugoslavenskih zemalja Austro-Ugarske u sklopu velike Hrvatske koja je, po njegovom gledištu, imala postati polugom za rušenje dualizma i za federalizaciju Habsburške Monarhije s krajnjim ciljem rušenja te Monarhije i ujedinjenja jugoslavenskih naroda. Ujedinjenje je zamišljao kao postepen proces u kojem bi najprije došlo do okupljanja Južnih Slavena Austro-Ugarske oko Hrvatske. Prema njegovim nazorima, Hrvatska je imala postati predziđe slobode balkanskih naroda i odlučan čimbenik u okupljanju naroda Srednje Evrope i Balkana ugroženih od njemačke ekspanzije. Svojim idejama i radom Supilo je utirao put politici »novog kursa« koja je imala iz temelja izmijeniti stanje u tom dijelu svijeta u skladu s narodnim težnjama... Supilo nije uspio prodrijeti s velikim dijelom svojih političkih koncepcija. Međutim, nema sumnje da je otvorio bitna pitanja ujedinjenja, osobito što se tiče Hrvata, i upozorio na opasnosti koje prijete od nedemokratskog pristupa jugoslavenskom pitanju. Supilo ostaje u našoj povijesti kao jedan od najzaslužnijih boraca za oslobođenje Hrvata, Srba i Slovenaca od Austro-Ugarske i za njihovo ujedinjenje sa Srbijom i Crnom Gorom i svojim koncepcijama i političkim radom ostavio je dubok trag u povijesti stvaranja jugoslavenske države i svih borbi što su se kasnije vodile za demokratsko i ravnopravno uređenje odnosa između jugoslavenskih naroda«.

Dvostruka je zasluga Dragovana Šepića za proučavanje Frana Supila. U nizu svojih rasprava i studija upotrijebio je brojne do tada nepoznate arhivske izvore. Najvažnije je objavio u nekoliko zbirki građe te je na njihovu temelju osvijetlio niz do tada nejasnih pitanja. Kroz njegova djela provlače se instruktivni podaci i napomene o još za sada neotkrivenim memorandumima ili pismima koje će sustavno istra-

živanje ili pak slučajni nalaz ugraditi u hrvatsku povijest kraja XIX. i prvih dvaju desetljeća XX stoljeća. Šepićevi radovi, kako oni koji se bave isključivo Supilom tako i oni gdje on nije glavni istraživački predmet, odlikuju se još jednom sve rjeđom osobinom — širokim, jasnim pogledom na sva međunarodna zbivanja koja u znatnoj mjeri uvjetuju i omeđuju i Supilovo djelovanje.

Summary

THE RESULTS OF D. ŠEPIĆ'S STUDY OF THE WORKS OF FRAN SUPILO

Double is the merit of D. Šepić concerning the study of such a historic phenomena as was the life and work of Fran Supilo. First of all, Šepić in his many studies uses much of the up — to then unknown archivistic sources. Secondly, Šepić presents us the instructive details and agendas of the yet undiscovered memoranda and letters. Systematic research or just chance finding will include them into the Croatian history of the end of the 20 th century. The author adds yet another dimension to the value of Šepić's works — these are characterized by wide and clear views on all international activities in any way connected with the rich political activity of Fran Supilo.